

СИНТАКСТА НА НАСЛОВИТЕ ВО ЕЛЕКТРОНСКИТЕ МЕДИУМИ ВО МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК

Виолета Јанушева

Универзитет „Св. Климент Охридски“, Битола

violeta.januseva@uklo.edu.mk

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9912-3988>

Предмет на испитување се насловите на статиите во електронските медиуми во македонскиот стандарден јазик, а целта е да се утврдат нивните синтаксички карактеристики. Анализата на собраните примери покажува дека насловите во македонскиот јазик имаат идентични синтаксички карактеристики со оние што се утврдени во одделни истражувања, но и сопствени специфики што се условени од синтаксичките конструкции на македонскиот јазик. Тука спаѓаат следните карактеристики на насловите: максимална кондензација на информацијата што доведува до синтаксичка двосмисленост на насловите во однос на нивната анализа како прости или сложени реченици; сведување на информацијата на една поразвиена синтагма што предизвикува тешкотии во определување на тоа дали е дејството извршено или не; можност за двојна интерпретација на глаголската придавка што го условува видот на реченицата во однос на залогот; асиндетонско и различни видови субординативно поврзување во сложени реченици што ја актуализира синтаксичката двосмисленост и придонесува за нивната преголема информативност.

Клучни зборови: наслови, статии, весници, синтаксички карактеристики, структурна двосмисленост

THE SYNTAX OF THE HEADLINES IN ELECTRONIC MEDIA IN THE MACEDONIAN STANDARD LANGUAGE

Violeta Januševa

Ss. Kliment Ohridski University, Bitola

violeta.januseva@uklo.edu.mk

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9912-3988>

The paper examines newspaper headlines written in Macedonian with the aim to determine their syntactic characteristics. The analysis of the collected examples shows that the headlines written in standard Macedonian have identical syntactic features with those in other languages already identified in previous research. However, the headlines analyzed in this paper also display certain specific features attributable to the syntactic constructions characteristic of Macedonian. The findings identified several features, such as: maximum condensed information leading to syntactic ambiguity of the headlines, depending on whether the headlines are treated as a simple or compound sentence; reduction of the information into a single, complex syntagma, which poses the dilemma of whether the activity coded by the predicate is completed or not; the dual interpretation of the participial adjective, which determines the sentence as active or passive; the use of asyndetic structures and other types of subordination strategies in complex sentences, which strengthens their syntactic ambiguity and contributes to their over-informativeness.

Key words: headlines, articles, newspapers, syntactic features, structural ambiguity

1 Вовед

Насловите на статиите во весниците се првото нешто што им паѓа в очи на читателите. Нивните карактеристики, во голема мера, одредуваат дали читателот ќе продолжи да ја чита статијата или не. Според тоа, насловите со својата структура треба го заинтересираат читателот и да го привлечат неговото внимание. Насловите што се атрактивни, импресивни и што имаат нијанса на контрадикторност ја исполнуваат оваа функција. Од друга страна, насловите треба да ја исполнат и информативната функција, односно да ја доловат суштината на веста дадена во статијата, секако, имајќи ја предвид стандарднојазичната норма. Освен тоа, насловите имаат и функција да го заштедат просторот, па затоа во голем број од нив најчесто информацијата се кондензира преку употреба на неколку кратки зборови во еден релативно ограничен простор. Насловите се, всушност, реченици, односно кратки текстови кои преку кондензација треба да дадат максимална информација на ограничен простор. Во поновите истражувања на насловите на статиите во светската литература се истакнува дека токму поради оваа карактеристика насловите често отстапуваат од синтаксичките обрасци во даден јазик.

Јазичните особености на насловите се многу чест предмет на истражување меѓу странските лингвисти. Особено се плодни истражувањата што се однесуваат на насловите во англискиот јазик, но има истражувања на насловите и во други јазици. Во македонската лингвистика, насловите се предмет на истражување на голем број лингвисти, но истражувања од гледна точка на синтаксичките карактеристики на насловите, барем досега, не се спроведени. Од една страна, тоа ги оправдува изборот и елаборацијата на темата, а од друга страна, влијае врз афирмацијата на македонската лингвистика.

Во овој труд ги претставуваме резултатите од испитувањето на насловите на статиите во електронските медиуми во македонскиот стандарден јазик со цел да ги утврдиме нивните синтаксички карактеристики. Истражувањето има квалитативна парадигма и дескриптивен дизајн. Корпусот го сочинуваат 212 случајно избрани наслови од статии објавени на интернет-порталот *time.mk*, на 31.7.2018 и во месец август 2018 г., а се однесуваат на различни рубрики, и тоа: Вести, Македонија, Економија, Балкан, Свет, Скопје, Црна хроника, Република, Култура, Наука/Технологија, Сцена, Спорт и Магазин. Во определување на синтаксичките карактеристики на насловите се поаѓа од *Синтаксата* на Минова-Ѓуркова (2000). Примерите се наведуваат во формата во која се преземени. Оттука, не се разгледуваат одредени отстапувања во однос на нормата што се забележани во нив, освен ако не се

однесуваат на синтаксата. По илустративниот пример, во заграда е наведен изворот.¹

2 Преглед на претходни истражувања

Во ова поглавје ги наведуваме одделни, релативно понови истражувања на јазичните карактеристики на насловите и истражувања што се непосредно поврзани со карактеристиките на новинарскиот потстил во македонскиот јазик.

Голем број истражувачи ја нагласуваат важноста на насловите и нивната информативна функција (Crystal 2003; Van Dijk 1988: 53; Cotter 2010: 26; Dor 2003: 695–721; Halliday 1985: 372). Тие сметаат дека насловот, всушност, претставува минијатурна приказна чија функција е, првенствено, да го информира читателот. Според нив, насловите имаат сопствена граматика, може да се сметаат за еден вид мали текстови, а нивната основна карактеристика е да кажат повеќе со избор на помалку зборови. Тие се согласуваат дека читателот не ги чита сите статии, туку најчесто поминува со поглед преку насловите, а потоа одлучува што е она што го привлечно неговото внимание за да продолжи да чита понатаму. Понатаму, голем број истражувачи ги истакнуваат синтаксичките карактеристики на насловите. Мард (Mårdh 1980: 55–58, 85) ги испитува насловите кои не содржат глагол и имаат структура на именска синтагма во англискиот јазик, а разликува и наслови со испуштена копула. Таа укажува дека извичните реченици во насловите се ретки. Во однос на испуштањето на делови од реченицата, таа истакнува дека, покрај копулата *сум*, може да се испуштаат и други глаголи. Посебната структура и посебниот статус на насловите во англискиот јазик, како и улогата што ја имаат директниот и индиректниот говор во новинарските текстови ги истакнува Бел (Bell 1991). Важноста на директниот и индиректниот говор ја истакнува и Ферклаф (Fairclough 1995: 21), кој, ги нагласува и синтаксичките особености на насловите што придонесуваат за нивната необичност, исто така, во англискиот јазик. Квирк и соработниците (Quirk et al. 1985: 892–900), исто така, ги испитуваат насловите во англискиот јазик и укажуваат на елипсата како на нивна карактеристика. Според нив, во ситуацијата елипса се испушта подметот, а интерпретацијата на овие наслови зависи од познавањето на екстралингвистичките фактори. Во структурната елипса се испуштаат најчесто сврзници и други службени зборови. Бибер и соработниците (Biber et al. 1999: 441–443) се надоврзуваат

---

¹ На изворите наведени во загради им се пристапи на 31.7.2018 и следните денови во текот на август 2018: од 1 до 9 август, на 11 и 12 август и од 16 до 18 август истата година.

на истражувањето на Квирк и соработниците (Quirk et al. 1985) за елипсата и ја дефинираат како општа појава во насловите во англискиот јазик, што има за цел да ја кондензира информацијата со помал број зборови. Тие автори ја истакнуваат и честата појава на пасивни конструкции во насловите. Од друга страна, Дор (Dor 2003: 695–721) смета дека насловите, всушност, ја оптимизираат важноста на приказната. Во иста насока е и размислувањето на Ларок (LaRocque 2003: 9–10, 57) кој нагласува дека мора да се земе предвид согласувањето меѓу напишаното и намерата на авторот. За пренесување на коректна информација, според Ларок, насловот мора да има подмет и прирок во својата структура. Ларок, понатаму зборува за тоа дека прашалните реченици, па и оние реченици што немаат соодветна прашална структура, го привлекуваат вниманието на читателите. Митрова (Mitrová 2006) ги истражува насловите во англискиот и во словачкиот јазик и укажува на тоа дека тие во двата јазици имаат иста функција. Меѓу другите, таа ги разгледува синтаксичките карактеристики на насловите. Митрова заклучува дека покрај сличностите, има разлики меѓу насловите во двата јазици. Фромкин и соработниците (Fromkin et al. 2007: 178) разликуваат лексичка и синтаксичка двосмисленост на насловите. Лексичката двосмисленост се однесува на зборовите што имаат повеќе од едно значење, а синтаксичката на значењето на зборот во зависност од местото во реченицата. Со нивниот став за двата вида двосмисленост се согласува и Осунуга (Ōsunúgà 2013), која ги испитува насловите во пет весници на најголемата етничка група Јоруба во југозападна Нигерија. Таа ја потенцира лексичката и структурната двосмисленост на насловите. Прашкова (Prášková 2009) ги анализира граматичките карактеристики на 200 случајно избрани наслови од шест британски весници, а како најчести ги наведува: прашалните реченици, извичните реченици, елипсата и фразеолошките изрази. Во македонскиот јазик, како што е веќе споменато, истражувања посветени на синтаксичките карактеристики на насловите досега не се спроведени, меѓутоа има трудови кои индиректно се однесуваат на она што е предмет на испитување во оваа статија. Геровски (1998) наведува поголем број совети во однос на изразувањето во новинарството: да се употребуваат кратки и јасни реченици, да се води сметка за стандарднојазичната норма, да се избегнуваат пасивните конструкции и да се има предвид збороредот во реченицата. Одделно внимание му посветува на насловот и ја истакнува неговата најважна особеност – инвентивноста. На овие совети на Геровски, се надоврзува и Минова-Гуркова (2003: 285–286) која прва во македонската лингвистика ги испитува карактеристиките на новинарскиот потстил на сите јазични рамништа. Во однос на синтаксата, таа ги истакнува следните: употреба на голем број прилози со развиени именски групи, аналитички прирок, реторички прашања, проста реченица, прашална реченица, сложени реченици од сите видови и сл. Трневски (2004) го анализира јазикот на печатот во Македонија и наведува голем број негови карактеристики. Тантуровска (2010: 365–376) ги разгледува насловите од гледна точка на интерпункциските знаци употребени во нив. Велјановска

(2012), пак, се осврнува на фраземите во јазикот на медиумите. Новинарскиот потстил е чест предмет на испитување и во трудовите на Јанушева (2016: 174–187; 2017: 395–407; 2018a: 90–106; 2018b). Таа ги истражува можностите за синтаксичка анализа на сложените реченици составени од три предикативни јадра во новинарскиот потстил на македонскиот јазик и укажува дека нивната анализа од гледна точка на *Синтаксата* на Минова-Ѓуркова (2003), не може да се спроведе докрај. Исто така, таа ја истакнува потребата асиндетонските реченици да се воведат како подгрупа сложени реченици во постојните типови сложени реченици. Понатаму, таа покажува дека во зависност од контекстот, информацијата воведена со аналитичкиот прирок и со неговиот семантички еквивалент може да се толкува на различен начин. Во однос на согласувањето на акронимот со другите членови на реченицата, таа предлага акронимот да се сведе на именката што е центар на именската група, па дури потоа таа именка да се согласува со другите реченични членови.

3 Резултати и дискусија

3.1 Наслови со структура на именска група

Од прегледот на литературата може да се констатира дека истражувањата ја нагласуваат улогата на елипсата во насловите со цел да се кондензира информацијата и со помалку зборови да се постигне поголема информативност, па дури и убедливост. Тоа значи дека се испуштаат одредени јазични елементи што се подразбираат од контекстот или од ситуацијата, па насловите се сведуваат на помалку или повеќе развиени именски групи. Резултатите од истражувањето покажуваат дека во насловите во македонскиот јазик најчесто се испушта глаголот врска, односно копулата од глаголско-именскиот прирок, но, исто така, и прирокот во реченицата (глаголски и глаголско-именски). Во оваа група наслови се izdelуваат две подгрупи. Првата подгрупа се однесува на активните реченици, а втората на пасивните реченици.

3.1.1 Наслови со испуштена копула (активни конструкции)

Според Минова-Ѓуркова (2000: 189–193), глаголот врска, односно копулата е, всушност, семантички испразнет глагол кој е носител на предикативните и согласувачките категории. Глаголот врска има функција на глаголски дел во рамките на простиот глаголско-именски прирок. Именскиот дел, пак, може да е претставен со именки, придавки, заменски форми и броеви. Имајќи предвид дека постојат дилеми во однос на интерпретацијата на конструкциите со *сум* + глаголска придавка (Минова-Ѓуркова 2000: 191), во трудот се разгледуваат

тие од синтаксичка гледна точка, односно како еден вид глаголско-именски прирок составен од *сум* во функција на копула.

Од вкупниот број анализирани наслови, во 6 се забележува испуштање на глаголот копула, што се истакнува како една од важните карактеристики на насловите во истражувањата на: Мард (Mårdh 1980), Квирк и соработниците (Quirk et al. 1985), Бибер и соработниците (Biber et al. 1999) и Прашкова (Prášková 2009). Испуштањето на копулата се јавува како резултат на стремежот за кондензација на информацијата, кој, исто така, се потенцира во истражувањата на: Кристал (Crystal 2003), Ван Дијк (Van Dijk 1988: 53), Котер (Cotter 2010: 26), Дор (Dor 2003: 718) и Халидеј (Halliday 1985: 372) како суштинска особеност на насловите. Оттука, може да се констатира дека и насловите во македонскиот јазик ја имаат оваа синтаксичка карактеристика, што се илустрира во примерите: *Американецот Палмер – првиот дипломатски булдожер по распишување на референдумот* (kanal5.com.mk), *Доењето – основа за доживотно добро здравје на бебињата и мајките* (kurir.mk). Во овие примери се забележува погрешна употреба на цртичката и на цртата.²

Како специфичен за македонскиот јазик се наведува примерот *Заев и Џафери убедени во успехот на Референдумот* (telma.com.mk). Употребената глаголска придавка може да има двојна интерпретација: како активна глаголска форма – *Заев и Џафери убедени во... – имаат сопствено убедување* и како пасивна глаголска форма: *Заев и Џафери убедени во... – се убедени од други лица*. Ако се тргне од првото толкување, насловот има структура на активна реченица, а пасивна структура ако се тргне од второто толкување.

3.1.2 Наслови во пасивни конструкции

Пасивните реченици се многу често предмет на истражување на домашни, но и на странски лингвисти. Во нив се вкрстуваат повеќе глаголски категории. Според Минова-Гуркова (2000: 179–184), во пасивните реченици се поаѓа од трпителот, а не од вршителот на дејството. Оттука, подметот во пасивните реченици е трпител на дејството, а тој трпител во активната реченица се јавува во функција на директен предмет.

Во 10 од вкупниот број анализирани наслови се забележува испуштање на копулата, што претставува важна синтаксичка особеност на насловите и се потврдува во веќе спроведените истражувања, споменати претходно (в. § 2.1.1). Честата појава на пасивни конструкции во насловите како нивна важна карактеристика е нагласена од Бибер и соработниците (Biber et al. 1991), како и во истражувањата на Минова-Гуркова (2003). Според тоа, пасивните конструкции што се наведуваат како значајна карактеристика на насловите,

² Погрешната употреба на цртичката наместо цртата и обратно во новинарските текстови е регистрирана во истражувањето на Јанушева и Јуруковска (Januševa and Jurukovska 2017: 331–342).

се присутни и во насловите во македонскиот јазик: *Нормализиран сообраќајот на патот Битола-Ресен* (plusinfo.mk), *Промовирани дела на Битракова-Грозданова и на Старова на Научно-уметничката визита на МАНУ во Охрид* (alon.mk). Ова, пак, е во спротивност со советите на Геровски (1998) за поретка употреба на пасивните конструкции.

Во однос на структурата, специфичен е примерот: *Селфиманија: 17 милиони естетски операции направени лани во САД* (fakulteti.mk). Во него, на почеток е употребена воведувачката именска група *Селфиманија*, по која следуваат две точки (:). Дури потоа се наведува информацијата што претставува дообјаснување на воведувачката именска група. Објаснувањето е дадено во вид на поразвиена синтагма во која е испуштена копулата. Овој начин на структурирање на насловите не е карактеристичен само за македонскиот туку и за други јазици. Потврда за тоа може да се најде на страниците на голем број електронски медиуми, како, *The Daily Mirror*, *The Guardian* на англиски јазик, *Lajm* на албански јазик, *Telegraf* на српски и сл. Оттука, може да се заклучи дека ваквиот начин на структурирање на насловите претставува нивна општа карактеристика, што придонесува за максимална кондензација на информацијата. Се чини дека станува збор за креативно решение на авторите, а тоа се нагласува во истражувањето на Ларок (LaRocque 2003) како значајна карактеристика на насловите. Од друга страна, овој пример претставува илустрација за синтаксичката двосмисленост, која во трудот се сфаќа како двосмисленост што се однесува на синтаксичката анализа. Ваков тип реченици не се забележани во *Синтаксата* на Минова-Ѓуркова (2000: 239–291) и има дилеми во однос на тоа дали треба да се анализираат тие како прости или сложени реченици. Конкретно, реченицата може да се интерпретира: (а) како асиндетонска сложена реченица: *Селфиманија се случува, 17 милиони операции се направени...*, при што на местото на запирката може да се стават различни сврзници и сврзувачки средства, па да се добијат и различен вид сложени реченици. Дел од добиените сложени реченици имаат ограничувања на семантички план, а тоа се потврдува со истражувањето на Јанушева (2017) која ја потенцира потребата од воведување на асиндетонските реченици како подгрупа сложени реченици во веќе постојните типови сложени реченици; (б) како проста реченица, ако се прифати дека воведувачкиот збор не треба да биде дел од анализата.

3.1.3 Наслови со испуштен прирок

Прирокот како конститутивен член на реченицата е неопходен во реченицата (Минова-Ѓуркова 2000: 186–194). Постојат два вида прирок во македонскиот јазик, и тоа: глаголски (прост и сложен) и глаголско-именски (прост и сложен). На границата меѓу глаголскиот и глаголско-именскиот се наоѓа

аналитичкиот прирок. Кога се испушта прирокот, насловот добива структура на помалку или повеќе развиена именска група.

Од вкупниот број анализирани наслови, во 25 се гледа испуштање на прирокот како конститутивен елемент, а тоа се истакнува како честа значајна карактеристика на насловите во истражувањата на: Мард (Mårdh 1980), Бибер и соработниците (Biber et al. 1999) и Прашкова (Prášková 2009). Испуштањето на прирокот е, повторно, резултат на стремежот за кондензирање на информацијата, кој, исто така, се потенцира во истражувањата на: Кристал (Crystal 2003), Ван Дијк (Van Dijk 1988: 53), Котер (Cotter 2010: 26), Дор (Dor 2003: 718) и Халидеј (Halliday 1985: 372) како суштинска особеност на насловите. Оттука, може да се заклучи дека испуштањето на прирокот како синтаксичка карактеристика е присутно и во насловите во македонскиот јазик, илустрирано во следните приеми: *СДСМ Куманово: бесплатен превоз за чествувањето на Илинден во Пелинце* (kumanovskimuabeti.mk), *Во Пробиштип прва акција за заловување кучиња скитници* (sitel.com.mk), *ДИК со правилник за референдумот* (telma.com.mk).

Стремежот за заштеда на простор³ особено се согледува во примерите: *Анѓушев: Рекорден индустриски раст од 21, 1 % во јуни* (iportal.mk), *Фејсбук: Нови обиди за политичка манипулација пред изборите во САД* (novatv.mk) и *Цафери: Договорот со Грција во Службен весник по референдумот* (alsat-m.tv), во кои, како што е претходно кажано (в. § 3.1.2), поради употребата на воведувачката именска група и на двете точки (:), максимално се кондензира информацијата. Тоа, пак, е дел од креативноста на авторите за заштеда на простор и е во согласност со истражувањата на Ларок (LaRocque 2003). И во овој тип наслови се забележува синтаксичката двосмисленост, која се споменува претходно (в. § 2.1.2). Трите примери може да се интерпретираат:

- како зависноложени исказни реченици: *Анѓушев/Фејсбук/Цафери вели/ рече/ истакна/ изјави/ соопшти... дека има раст на...; дека има нови обиди за...; дека договорот со Грција ќе се потпише по...* Независната дел-реченица на овие сложени реченици се сведува само на вршителот на дејството, односно на името на субјектот што го (из)врши дејството и во неа е испуштен прирокот. Во втората, зависната дел-реченица, максимално се кондензира информацијата преку употребата на голем број именски зборови, со испуштање на сврзникот и прирокот. Испуштањето на сврзниците е констатирано во истражувањето на Квирк и соработниците (Quirk et al. 1985) како важна особеност на структурата на насловите;

---

³ Во примерот: *Разногласие во ВМРО-ДПМНЕ - и за референдумот*, се забележува погрешна употреба на цртичката.

- како прости реченици во кои своја функција ќе има и воведувачката именска група: *Анѓушев очекува раст на...; Фејсбук предупредува на нови обиди за...; Цафери го очекува договорот со Грција...*;
- како прости реченици во кои воведувачката именска синтагма не се сфаќа како дел од анализата; и
- како реченици во кои се предава директен говор, *Анѓушев рече: „Очекувам раст на...“*, во кој се испуштени наводниците со цел да се заштеди простор. Директниот говор се истакнува како честа и важна карактеристика на насловите во истражувањата на Бел (Bell 1991) и Ферклаф (Fairclough 1995). Директниот говор, исто така, ја потврдува синтаксичката двосмисленост зашто читателот не може да биде сигурен во тоа дали станува збор за директен говор на Анѓушев или за коментар на новинарот по разговорот со Анѓушев.

Специфичен за македонскиот јазик во однос на структурата е примерот: *Путин на средба со Меркел во Берлин* (focus.mk). Поради кондензирање на информацијата и нејзино сведување само на една поразвиена синтагма, читателот нема информација за тоа дали средбата меѓу Путин и Меркел се остварила, дали е во тек или ќе се оствари во иднина. Оттука, за да се добие правилната информација, мора да се прочита статијата.

3.2 Наслови со структура на проста реченица

Според Минова-Ѓуркова (2000: 104, 179), простата реченица претставува централна синтаксичка единица што содржи подмет и еден прирок, односно има едно предикативно јадро во својата структура, без оглед на другите членови во реченицата. Од гледна точка на местото на вршителот и трпшителот во речениците, тие се делат на активни и пасивни.

Од вкупниот број анализирани наслови, 58 имаат структура на проста реченица. Најголемиот дел од нив имаат експлицитно изразен подмет и прирок, значи се активни реченици, а тоа во истражувањето на Ларок (LaRocque 2003) се наведува како неопходна и пожелна структура за пренесување на коректна информација. Дел од насловите во оваа група, покрај подметот и прирокот, имаат и директен предмет во својата структура, што е, најверојатно, резултат на структурата што треба да ја има една новинарска вест, а тоа е кој (на)прави и што (на)прави. Дел од насловите имаат и други реченични членови, покрај веќе споменатите, како на пример: *Војната меѓу Трамп и Ердоган е историска шанса за Путин* (mkd.mk), *ДИК го донесе правилникот за спроведување на референдумот* (kanal5.com.mk), *Еврофарм не најде лек за Целје во Струга* (ekipa.mk).

Оттука, може да се заклучи дека насловите во македонскиот јазик имаат структура и на проста реченица, а тоа е во согласност со синтаксичките

карактеристики на насловите, наведени во истражувањата. Дел од речениците се пасивни реченици, што не е во согласност со советите на Геровски (1998) за избегнување на пасивните конструкции, како на пример во: *Дел од рамковно вработените ќе се распределуваат во УЈП* (fokus.mk).

Насловите со оваа структура, исто така, покажуваат голем степен на кондензација на информацијата. 16 од вкупно анализираните наслови, како и во претходните примери (в. §3.1.3), всушност, имаат воведувачка именска група и две точки (:), по кои се наведува информацијата. Карактеристични се следните примери: *Бомби во Титаник: И дијаспората за уши ја ваделе на гласање* (fokus.mk) и *Брука: “Градоначалничката не ги испочитува егејците и иселениците во Трново!?”* (markukule.mk), кои може да се сфатат како сложена асиндетонска реченица. Во нив, независната дел-реченица се сведува на именката, по која следуваат две точки (:), а прирокот е испуштен. Потоа се наведува информацијата со структура на проста реченица. Во примерот: *ВМРО-ДПМНЕ: СДСМ да престане со расипничкото однесување и неразумните задолжувања* (alon.mk), како резултат на кондензирањето на информацијата, се испушта и модалниот глагол *треба* од сложениот глаголски прирок. Според тоа, и во насловите со оваа структура се забележува присуство на синтаксичката двосмисленост (в. §2.1.2 и §2.1.3). Овој пример може да се интерпретира на три начини, и тоа: (а) како зависносложена исказна реченица: *ВМРО вели дека СДСМ треба да престане со...* или *ВМРО очекува СДСМ да престане со...*; (б) како проста реченица: *ВМРО сака СДСМ да престане со...*; (в) како реченица во која е предаден директен говор: *ВМРО рече: „СДСМ треба да престане...”*

Специфичен за македонскиот јазик е примерот: *Во струшко Ташмаруништа ќе се одбележи денот на Илинденското востание* (sitel.com.mk). Од една страна, присуството на прирокот покажува дека станува збор за проста реченица. Од друга страна, во примерот се забележува отсуство на подметот, односно на вршителот на дејството. Оттука, во однос на структурата, овој наслов може да се сфати на два начина: (а) како пасивна реченица во која е употребен глагол во лична форма со заменската форма *се*, ако се има предвид дека активната реченица е *Владата ќе го одбележи денот... во...*; (б) како безлична реченица со безлична форма од глаголот (кратка заменска форма *се* + лична глаголска форма) во која постои апстракција од вршителот на дејството, односно поради некоја причина не сакаме да го именуваме вршителот иако тој постои. Според тоа, примерот е илустрација на тоа дека пасивните се вкрстуваат со безличните реченици.

Како специфичен за македонскиот јазик се наведува и примерот: *Исходот на референдумот зависи од информираноста на граѓаните* (alsat-m.tv). На прв поглед, реченицата има подмет, прирок (глагол во лична форма) и предлошки предмет, што значи станува збор за проста активна реченица. Меѓутоа, глаголската форма *зависи* се јавува со значење: *е условен од нешто* (Толковен речник на македонскиот јазик 2006: 29), па, во тој случај, се добива конструкцијата *Исходот... е условен од информираноста...*, што може да се

интерпретира како пасивна реченица, ако се прифати дека е активната реченица: *Информираноста... го условува исходот...*

Во оваа група наслови, исто така, се забележуваат одредени пропусти неприфатливи од стандарднојазичната норма. Во примерот: *Кајли Ценер го прослави 21-от роденден и првата милијарда долари* (makmoda.com), пак, се забележува погрешно согласување меѓу членовите од реченицата. Наместо кратката заменска форма *ги* е употребена еднинска форма *го*. Во однос на *21-от*, правилна е формата *21-от*. Во примерот: *Скопје врне од кучиња-скитници* (24.mk), се забележува погрешна употреба на цртичката.

3.2.1. Наслови со структура на прашална реченица

Во однос на комуникативната функција постојат исказни, прашални, желбени, заповедни и извични реченици (Минова-Ѓуркова 2000: 158–164). Во основа, со прашалните реченици се нагласува дека нештото не е познато, дека соговорникот го знае одговорот и дека сака да го даде.

Вистинските прашални реченици се разликуваат од насловите кои имаат структура на прашална реченица. Ларок (LaRocque 2003) тврди дека прашалните реченици се структури што го привлекуваат вниманието и го зголемуваат интересот на читателот да ја прочита статијата, особено затоа што одговорот не е познат. И Прашкова (Prášková 2009) го нагласува постоењето на наслови со структура на прашална реченица во англискиот и во словачкиот јазик. Меѓутоа, станува збор за наслови, а не за вистински прашални реченици, па, оттука не се очекува читателот да даде одговор на прашањето. Прашалниот карактер на овие наслови укажува на тоа дека одговорот на прашањето ќе се даде во статијата.

Од вкупниот број наслови, 30 имаат структура на прашална реченица (активна или пасивна), што се потенцира од Ларок (LaRocque 2003) и Прашкова (Prášková 2009) како важна карактеристика на насловите. Тоа покажува дека и во македонскиот јазик постојат наслови со структура на прашална реченица, укажана преку употребата на прашален збор. Најчесто се употребуваат: прашалните партикули *дали* и *ли*, како на пример, *Дали и Вие ги фрлате најздравите делови од лубеницата?* (plusinfo.mk), *Има ли Кина Тројански коњ на Балканот?* (dw.com), како и прашалните заменски зборови: *како*, *каков/а/о/и*, *кој/а/е/и*, *колку*, *колкав/а/о/и* и *што*, на пример, *Како да го заштитите вашиот смартфон од загревање?* (skorpje24.mk).

Неколку наслови немаат прашален збор во својата структура, но интерпункцискиот знак прашалник, кој се наоѓа на крајот од насловот, е сигнал дека треба да се прочитаат со прашална интонација: *Илинденското востание е македонско или бугарско?* (emagazin.mk). Во 3 наслови, пак, не е употребен прашалник и покрај тоа што е очигледно дека насловот започнува со прашален збор, што е резултат на стремежот за заштеда на простор: *Завршена ли е работата и без референдум* (faktor.mk).

Во дел од примерите се забележуваат отстапувања од синтаксичката норма на кои е многупати укажано во македонската лингвистика досега. Во примерот: *Каква кампања не очекува?* (kanal5.com.mk), зборот *не* во насловот претставува кратка заменска форма за директен предмет од личната заменка за 1л. *ние*, па оттука над *е* треба да се постави надреден знак (*не*) за да се разликува кратката заменска форма од негацијата (*Правотис* 2017: 141).

Во 3 примери, пак, глаголската форма е разделена од прашалниот збор, како што е *Што мачките мразат* (emiter.com.mk. 8), иако нормата го пропишува спротивното, односно глаголската форма да е поблиску до прашалниот збор и да не се разделува со други зборови.⁴

3.2.2 Наслови со структура на заповедна реченица

Според Минова-Ѓуркова (2000: 160–161), во основата на заповедните реченици лежи заинтересираноста на зборуваачот за вршење/невршење на глаголското дејство. Зборуваачот го наведува соговорникот да го (из)врши или да не го (из)врши дејството за кое станува збор.

Насловите што имаат структура на заповедна реченица не се разликуваат од вистинските заповедни реченици, првенствено, затоа што односот автор – читател е соодветен на односот зборуваач – соговорник. Јасна е намерата на авторот на насловот со оваа структура да го натера читателот да го изврши глаголското дејство: *Видете ја Наоми Кемпбел во бикини на 48 години!* (plusinfo.mk).

Од вкупниот број анализирани наслови, 3 имаат структура на заповедна реченица. Заповедните реченици не се наведуваат како карактеристика на насловите во наведените истражувања, но, секако, се присутни и во други јазици. Потврда за тоа може да се најде во споменатите електронски медиуми (в. § 2.1.2). Оттука, и во однос на оваа карактеристика насловите во македонскиот јазик не се разликуваат од насловите во другите јазици. Синтаксичката двосмисленост се забележува во примерот: *Внимавајте: Електронските цигари опасни по здравје!* (veser.press), во кој е погрешна и употребата на општозависната именска група без членска наставка.

3.2.3. Наслови со структура на извична реченица

Извичните реченици, заедно со заповедните и желбените, спаѓаат во групата реченици со извична интонација (Минова-Ѓуркова 2000: 161). Со извичните реченици се изразува одредена емоција. Од вкупниот број анализирани наслови, 3 имаат структура на извична реченица, што е во согласност со истражувањата на Мард (Mårdh 1980) и на Прашкова (Prášková 2009) за тоа дека насловите со структура на извични реченици се ретки. На извичниот

⁴ Освен со *да*, *не*, *ќе*, *би* и кратка заменска форма (Минова-Ѓуркова 2000: 164).

карактер на овие наслови укажува интерпункцискиот знак извичник кој стои на крајот од насловот. Во овие наслови, заповедниот карактер воопшто не е изразен, ами, имајќи го предвид карактерот на извичните реченици, со нив се изразува одредена емоција: *Демѝ Ловато: Ќе продолжам да се борам!* (fashionel.mk). Примерот може да се интерпретира на неколку начина:

- како сложена асиндетонска реченица: *...изјави/рече/тврди, Ќе продолжам...;*
- како зависносложена исказна: *...изјави дека ќе продолжи...;*
- како проста реченица: *...Демѝ... продолжува да се бори; ...Демѝ ќе продолжи да се бори; и*
- како информација предадена со директен говор: *Демѝ Ловато рече: „Ќе продолжам да се борам.“*

Другите 2 примера имаат структура на развиена именска група во која не се забележува прирок: *Избори, наместо консултативен референдум!* (plusinfo.mk). По пат на реконструкција и овие примери може да се интерпретираат на различен начин, па да се добијат различни реченици според структурата и според видот. Оттука, синтаксичката двосмисленост, спомената погоре (в. § 3.1.2, 3.1.3, 3.2) се среќава и кај насловите со структура на извична реченица.

3.2.4 Наслови со структура на безлична реченица

Според Минова-Ѓуркова (2000: 173–178), безлични реченици се оние во кои глаголските форми не отвораат место за вршител на дејството. Од една страна, дејствата се претставуваат без вршител затоа што не може да се именува вршителот, а од друга страна, може да се именува вршителот, но не постои желба за тоа.

Од вкупниот број анализирани наслови, 2 имаат структура на безлична реченица. Безличните реченици не се споменуваат како карактеристика на насловите во наведените истражувања, што значи дека се потребни натамошни испитувања за да се согледа нивното присуство или отсуство во други јазици: *Заев: Сега е време за храбри одлуки, за иднината на Македонија* (telma.com.mk).

3.2.5 Наслови што во структурата имаат аналитички прирок

Аналитичкиот прирок се јавува на границата меѓу глаголскиот и глаголско-именскиот прирок (Минова-Ѓуркова 2000: 189). Аналитичкиот прирок претставува конструкција што се состои од еден синсемантичен глагол по кој следува именски дел, најчесто (од)глаголска именка. Синсемантичниот

глагол, како и глаголот врска, всушност, е семантички испразнет глагол (Јанушева 2018).

Иако Минова-Ѓуркова (2003: 189) укажува на аналитичкиот прирок како на една битна карактеристика на текстовите од новинарскиот потстил, може да се констатира дека во насловите тој ретко се среќава. Само во 2 од вкупниот број анализирани наслови се забележува аналитички прирок: *Грчката полиција нуди психолошка поддршка за семејствата на настраданите во катастрофалниот пожар* (alon.mk).

Ретката употреба на аналитичкиот прирок во насловите, секако, е резултат на неговиот описен карактер, што доведува до зголемување на бројот на зборови што треба да се употребат во еден релативно ограничен простор. На пример, наместо *изрази жалење* се употребува *жали*, затоа што на тој начин се заштедува простор, а се пренесува идентична информација. Но според Минова-Ѓуркова (2000: 189), а тоа се потврдува и со истражувањата на Јанушева (2018), за секој аналитички прирок не постои соодветна полнозначна глаголска форма. На пример, *водеа истражна постапка* ≠ **истражно постапуваа*. Конструкцијата *истражно постапуваа* е неприфатлива од семантичка гледна точка за зборувачите на македонскиот јазик, иако е граматички правилна. Во одредени случаи, во зависност од контекстот, може да постои разлика меѓу информацијата дадена со аналитичкиот прирок и со неговиот еквивалент. Во наведениот пример, информацијата дадена со аналитичкиот прирок *нуди психолошка поддршка* не е идентична со информацијата дадена со полнозначниот глагол *психолошки поддржува*.

3.3. Наслови со структура на сложена реченица – асиндетон

Врз основа на тоа дали двете дел-реченици се поврзани со сврзник или не, се разликуваат синдетонски реченици и асиндетонски реченици (Минова-Ѓуркова 2003: 236). Според Јанушева (2016), како резултат на отсуството на сврзник или сврзувачки збор, во овие реченици не може да се определи односот меѓу дел-речениците во сложената реченица ниту нејзиниот вид. Со помош на синтаксичката синонимија, двете дел-реченици на сложената асиндетонска реченица може да се постават во однос на координација или субординација, но, сепак, поради тоа што поголем број сврзници може да се постават на местото на запирката, не може точно да се определи видот на сложената реченица. Оттука и потребата за вклучување на асиндетонските реченици како посебна подгрупа сложени реченици во постојните типови сложени реченици. Кај асиндетонските реченици секогаш се испушта сврзникот или сврзувачкиот збор, што е, секако, резултат на стремежот за кондензација на информацијата и стегнатост на изразот.

Од вкупниот број анализирани наслови, 33 имаат структура на асиндетонска реченица, што изненадува ако се има предвид дека насловот со

помалку зборови треба да каже повеќе. Испуштањето на службените зборови (сврзниците) е во склад со стремежот за кондензација на информацијата, но се забележува и синтаксичка двосмисленост. Во примерите што содржат две предикативни јадра се јавува истото прашање за односот меѓу воведувачката именска синтагма и остатокот од информацијата дадена со асиндетонска структура (в. §3.1.2, §3.1.3). Така, примерот: „*Бојкотирам*“ се шири, кампањата се заострува (nezavisen.mk) може да се интерпретира како независносложена спротивна асиндетонска реченица, имајќи го предвид истражувањето на Јанушева (2017). Во примерот: *Илинден: Власта ќе слави во Пелинце – опозицијата во Крушево* (press24.mk), наместо запирачка меѓу двете дел-реченици е употребена црта, што е во согласност со јазичната норма⁵. Истиот тој пример, може да се интерпретира на два начина: како сложена асиндетонска реченица составена од две дел-реченици ако делот *Илинден* се сфати само како воведувачка именска група во информацијата што следува, кој не е дел од анализата и како сложена асиндетонска реченица составена од три дел-реченици ако делот *Илинден* се развие во проста реченица *Илинден е*. Во примерот: *За Македонија се работи, не за партиите* (plusinfo.mk) станува збор за безлична асиндетонска реченица.

Во примерот: *Анализите потврдија: Соините трошки и иницијали содржат ГМО, следува уништување* (24.mk), се јавуваат три предикативни јадра, од што е јасно дека станува збор за сложена реченица составена од три дел-реченици. Асиндетонски реченици составени од три дел-реченици не се наведени во *Синтаксата* на Минова-Ѓуркова. Оттаму, произлегува и прашањето за начинот на нивната анализа, односно дали треба да се анализираат како три дел-реченици, како две дел-реченици ако не се земе предвид воведувачкиот збор или, пак, треба тие да се сведат на две дел-реченици за да може да се припојат кон некоја од постојните видови сложени реченици.

Специфичен е, исто така, примерот: *Новите iPhone-и ќе имаат поддршка за Apple Pencil, повеќе простор за податоци и прилагодени цени* (smartportal.mk). Во насловот има само еден прирок, па, според тоа реченицата е проста. Меѓутоа, ако се има предвид фактот дека заради стегнатост на изразот, во насловите се испуштаат одредени јазични елементи што се подразбираат од контекстот, се забележува дека во примерот два пати е испуштен истиот прирок од првата дел-реченица, што значи дека реченицата има, всушност, три предикативни јадра, односно три дел-реченици. Оттука, и дилемата за тоа дали треба да се анализираат овие реченици како прости или како сложени. Ако се прифати дека треба да се анализира насловот како сложена реченица, тогаш се поставува прашање за видот на оваа сложена реченица зашто првата и втората дел-реченица се

⁵ Црта се пишува пред делот од сложената реченица во која се испушта прирокот што е еднаш веќе посочен (*Правонис* 2017: 123).

одделени со запирка, но меѓу втората и третата дел-реченица е присутен сврзникот *и*.

Отстапување од нормата се согледува во примерот: *ВМРО-ДПМНЕ не дојдоа на седницата за надворешна политика - не дојде ни Димитров* (press24.mk). Во него е употребен акронимот ВМРО-ДПМНЕ, но погрешно е согласувањето по род. Согласувањето на акронимите со другите реченични членови се покажува како сериозен проблем во новинарските текстови. Оттука, се препорачува акронимот да се сведе на именката што е центар на именската група, а потоа, според родот и бројот на таа именка да се врши согласување со другите реченични членови (Јанушева 2018б: во печат). Според тоа, не е правилно согласувањето *ВМРО-ДПМНЕ не дојдоа...* (иако се знае дека се мисли на пратениците или на членовите на оваа партија) зашто центар на двете именски групи се именките *организација* и *партија*. Правилно е: *ВМРО-ДПМНЕ не дојде...*

Отстапување од нормата и погрешна употреба на цртичката се забележуваат во примерите: *Фантомски гласачи со години „живеат“ во домовите на граѓаните-институциите не реагираат* (24.mk), и *Ердоган побара помош од Путин – се заоструваат односите Турција – САД* (sitel.com.mk).

Правописот ја регулира употребата на цртата и на цртичката (2017: 137–140). Според тоа, погрешно е цртичката да стои меѓу граѓаните и институциите и меѓу Турција и САД зашто тие не означуваат еден поим, како и меѓу двете дел-реченици на сложената реченица, туку треба да има црта што, всушност, ја заменува запирката во асиндетонските реченици.

3.4. Наслови со структура на сложен реченица – синдетон

Речениците што содржат две или повеќе предикативни јадра се сложени реченици (Минова-Гуркова 2000: 239–291). Двете дел-реченици може да бидат поставени во однос на координација и субординација, односно да бидат независносложени и зависносложени. Во зависност од тој однос, како и од видот на сврзникот и сврзувачкото средство се определува и видот на сложената реченица во рамките на тој однос. Дел-речениците од кои се составени сложените реченици се, всушност, прости реченици (активни или пасивни). Тие ги покажуваат истите синтаксички карактеристики кои се споменати во претходните наслови и поднаслови и затоа, на нив не се укажува повторно.

Од вкупниот број анализирани наслови, 38 имаат структура на независносложена или зависносложена реченица, што, и во овој случај, изненадува зашто според истражувањата насловите се, всушност, кратки реченици. Овие наслови припаѓаат кон различни видови сложени реченици, и тоа: (а) независносложени: составни: *ЛДП го поддржува референдумот и очекува масовно гласање* (plusinfo.mk); спротивни: *Иселениците ќе гласаат*

на референдумот, но мислењата во ДИК се поделени (tv21.tv.) и разделни: Шекеринска ги смирува неготинчани: Ниту ќе бидете озрачени, ниту ќе ви дојдат 3.000 американски војници (fokus.mk) и (б) зависнослужени во кои дел-реченицата има различни функции. Тоа се временски: Шестчлено семејство моли за помош, откако гром им ја изгоре куќата (makfax.com.mk); условни: Заев најави институционално решение доколку не успее референдумот (ako.mk); целни: Навивачи на Манчестер јунајтед собираат пари за да го избркаат Мурињо! (ekira.mk); начински: ВМРО-ДПМНЕ се уште не знае како ќе се постави на референдумот (24.mk); односни: УЈП ќе ги гони граѓаните што од дома работат во странство (plusinfo.mk) и исказни: Директорот на Парма потврди дека остварил контакт со врвен напаѓач (derbi.mk).

Речениците кои содржат две предикативни јадра поврзани со сврзникот и се наведени во Синтаксата на Минова-Ѓуркова и не се забележани посебни проблеми при нивната анализа. Се забележуваат и сложени реченици составени од три предикативни јадра: Дневницата е 160 евра, оваа земја бара Балканци за да бераат овошје (mkd-news.com).

Во голем дел од насловите со структура на сложена реченица е присутна истата синтаксичка двосмисленост, која се однесува на можноста за нивна синтаксичка анализа, првенствено, зашто структурата со која се дадени овозможува повеќе синтаксички интерпретации, а тоа е во согласност со истражувањата на Јанушева (2016) дека нивната анализа, од гледна точка на Синтаксата на Минова-Ѓуркова, не може да се спроведе докрај. Меѓутоа, од некои примери: Мицкоски за Илинден во струшко: Борбата за Македонија продолжува и сите заедно обединети и силни ќе победиме (kurir.mk), се согледува дека пред независнослужената реченица со сврзникот и, се јавува воведувачки збор (еден или повеќе). Прашање е дали таа именска група треба да се развие во проста реченица, па да се добијат три дел-реченици, на пример, Мицкоски рече дека борбата продолжува и дека сите... ќе победиме. Со спојување на првата дел-реченица со втората се добива зависнослужена исказна реченица. Со спојување на првата дел-реченица со третата дел-реченица, исто така, се добива зависнослужена исказна реченица. Според тоа, останува нејасно дали е реченицата зависнослужена исказна при што двете зависни дел-реченици се споени со сврзникот и, или е реченицата зависнослужена исказна, без оглед на сврзникот и, или, пак, реченицата треба да се сведе на две предикативни јадра за да може да се вклучи во некоја од постојните видови сложени реченици.

Отстапување од нормата се забележува во примерот: Демократски сојуз: Илинденското востание и АСНОМ не обврзуваат да ја чуваме и градиме Македонија (alon.mk) во кој не е ставен надреден знак над е (Правотис 2017: 141).

4 Заклучоци

Од анализата на синтаксичките карактеристики на насловите во електронските медиуми во македонскиот јазик, може да се издвојат неколку заклучоци. Прво, насловите, генерално, не отстапуваат од карактеристиките на информативните родови на новинарскиот потстил. Понатаму, насловите не отстапуваат од синтаксичките карактеристики што се веќе утврдени во одделни истражувања, па, според тоа, тие имаат идентични синтаксички карактеристики со насловите во англискиот, албанскиот, словачкиот, српскиот и нигерискиот јазик, како што се: структура на развиени именски групи во кои се испушта копулата или полнозначниот глагол (активни и пасивни конструкции), проста реченица (активна и пасивна) – исказна, прашална и извична, сложена реченица (асиндетон и синдетон). Спецификите, пак, на насловите во македонскиот јазик што зависат од неговата синтаксичка структура го покажуваат следново: Во голем број наслови се забележува употребата на именска група со две точки (:) како креативен начин за кондензација на информацијата. Од друга страна, тоа придонесува за синтаксичка двосмисленост во однос на нивната синтаксичка анализа. Понатаму, во насловите не се почитуваат препораките за употреба на кратки и јасни реченици, за примена на стандарднојазичната норма и за избегнување на пасивните реченици. Не се почитуваат ниту препораките за инвентивност, што значи дека насловите се премногу долги, а оттука и премногу информативни, па читателот нема потреба да ја чита целата статија. Оттука, за да се добие поцелосна слика за карактеристиките на насловите, потребни се нивни натамошни истражувања на другите јазични рамништа.

Библиографија

- Велјановска, К. (2012). Фраземите во јазикот на медиумите. *Macedonian Matters: Proceedings from the Seventh Macedonian-North American Conference on Macedonian Studies. Balkanistica*, 25 (2): 165–170 (Special volume: *Macedonian Matters: Proceedings from the Seventh Macedonian-North American Conference on Macedonian Studies*). Oxford, Mississippi: The University of Mississippi Printing Services.
- Геровски, Б. (1998). *Новинарска реченица*. Скопје: Круг.
- Група автори. (2017). *Правопис на македонскиот јазик* (второ издание). Скопје: Институт за македонски јазик „К. Мисирков“ и Култура АД.
- Јанушева, В. (2016). Синтаксичката анализа на сложената реченица во новинарскиот потстил на македонскиот стандарден јазик. *Филолошки студии*, 2: 174–187. Скопје: Институт за македонска литература, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“.
- Јанушева, В. (2017). Асиндетонските реченици низ функционалните стилови на македонскиот стандарден јазик. *Mundo Eslavo*, 16: 395–407.
- Јанушева, В. (2018а). Аналитичкиот прирок во новинарскиот потстил на македонскиот стандарден јазик. *Mundo Eslavo*, 17: 90–106.

- Јанушева, В. (20186). За акронимите во новинарскиот потстил на македонскиот стандарден јазик. *Зборник од меѓународната научна конференција: Унапредување на статусот и корпусот на македонскиот стандарден јазик – Раџин и македонскиот јазик*. Скопје: Совет за македонски јазик при Владата на РМ, Институт за македонски јазик „К. Мисирков, НУЦК Театар „Јордан Хаџи Константинов – Џинот, Велес.
- Минова-Ѓуркова, Л. (2000). *Синтакса на македонскиот стандарден јазик*. Скопје: Магор.
- Минова-Ѓуркова, Л. (2003). *Стилистика на современиот македонски јазик*. Скопје: Радинг.
- Тантуровска, Л. (2010). Употребата на интерпункциските знаци во насловите од печатените медиуми. Во *Зборник од Меѓународниот македонистички собир 2008*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“.
- Трневски, Т. (2004). *Јазикот на печатот во Република Македонија*. Докторска дисертација. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“.
- Bell, A. (1991). *The language of news media*. Oxford and Cambridge, MA: Blackwell.
- Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S. and Finegan, E. (1999). *Longman grammar of spoken and written English*. London: Pearson Education Limited. Available from: <https://bit.ly/2RgdOGh>, Accessed: 8.8. 2018.
- Cotter, C. (2010). *News talk: Investigating the language of journalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (2003). *A dictionary of linguistics and phonetics* (5th edn.). Oxford: Oxford University Press.
- Dor, D. (2003). On newspaper Headlines as Relevance Optimizers. *Journal of Pragmatics*, 35: 695–721. [Online] Available from: <https://bit.ly/2RZgsDO>, Accessed: 30.8.2018.
- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. Harlow: Longman.
- Fromkin, V., Rodman, R. and Hyams, N. (2007). *An introduction to language* (8th edn.). Boston: Thomson Wadsworth.
- Januševa, V. and Jurukovska, J. (2017). The orthography of the dash in the Macedonian standard language and the journalistic sub-style. *International Journal of Language Academy*, 19: 331–342. DOI: <http://dx.doi.org/10.18033/ijla.3669>.
- LaRocque, P. (2003). *Heads you win: An essay guide to better headline and caption writing*. USA: Marion Street Press, Inc. [Online] Available from: <https://bit.ly/2SbBwTY>, [Accessed: July 27th, 2018]
- Mitrová, G. (2006). *A research into the stylistics of English and Slovak newspaper headlines*. Master thesis. Žilina: Žilinská univerzita, Fakulta prírodných vied. Available from: <https://bit.ly/2HCKrNP> [Accessed: June 4th, 2018]
- Ọ̀sunnúgà, O. (2013). Investigating ambiguity in headlines of contemporary Yorùbá newspapers. *Linguistics and Literature Studies*, 1(2): 61–65. DOI: 10.13189/lis.2013.010202. [Online] Available from: <https://bit.ly/2Sh7QbW> [Accessed: June 4th, 2018].
- Prášková, E. (2009). *Grammar in newspaper headlines*. BA thesis. Pardubice: University in Pardubice, Faculty of Arts and Philosophy. Available from: <https://bit.ly/2DHdKeG>, [Accessed: June 4th, 2018]
- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G. and Svartik, J. (1985). *A comprehensive grammar of the English language*. London: Longman.

Halliday, M. A. K. (1985). *An introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.

Van Dijk, T. A. (1988). *News as discourse*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates Publishers. Available from: <https://bit.ly/2Uk1FB5> [Accessed: June 4th, 2018]